

Klas Rönnbäck och Anna Sehlin

Facklig kamp i skuggan av muren

En krigshärjad ekonomi

Den palestinska ekonomin lider av en extrem kris. På drygt tre år har ekonomin mer än halverats och två decenniers ekonomiska framsteg fullkomligt utraderats. En rad internationella institutioner – allt ifrån FN:s arbetarorganisation (ILO) till Världsbanken – kommenterar situationen med att den palestinska ekonomin trots detta är anmärkningsvärt stabil. Många andra länder har fallit samman i kaos under långt mindre tryck än den palestinska ekonomin för närvarande upplever.

Hög arbetslöshet

Det ekonomiska läget har självfallet fått stora effekter för landets arbetare. Innan den senaste intifadan bröt ut var arbetslösheten i Palestina tio-tolv procent. Officiellt är arbetslösheten idag, enligt Världsbankens beräkningar, omkring 40 procent. Räknar vi därtill in alla de arbetare som har givit upp att finna arbete, eller som tvingas studera därför att de inte kan finna arbete, stiger siffran än mer:

- Idag ligger arbetslösheten någonstans mellan 50 och 65 procent. Under utgångsförbudet stiger den lokalt till hundra procent, säger Shaheer Sae'd, generalsekreterare för Palestine General Federation of Trade Union (PGFTU, Palestinas motsvarighet till svenska LO). Och utgångsförbudet är legio. Världsbanken har beräknat att under år 2002 (den senaste statistiken de har haft tillgänglig för beräkningar) var det i genomsnitt en halv miljon palestinier som

drabbades av utgångsförbud – varje dag, året om.

Pressad situation

Företagen arbetar under extrem ekonomisk press, vilket drabbar arbetskraften genom ett hårt tryck på löner och arbetsvillkor:

Shaheer Sae'd, ordförande i PGFTU.

- Fackets problem under Intifadan är att vi tvingas teckna avtal som vi egentligen inte vill ha, men som omständigheterna kräver, fortsätter Shaheer Sae'd.

Ett exempel på ett sådant är ett avtal med en större aluminiumfabrik i Nablus-trakten, där facket accepterar att arbetsköparen nästa år sänker arbetarnas löner med upp till 50 procent, på villkor att han inte avskedar någon.

- Många fabriker, inom exempelvis textilsektorn, har stora ekonomiska

Checkpointen Huwarr, Nablus.

problem. De har helt enkelt inte pengar att betala högre löner, säger Sae'd.

Instängningspolitik

Den direkta anledningen till den här krisen, skriver Världsbanken i en tjock rapport om det ekonomiska läget, är Israels instängningspolitik. Den här politiken består av två delar – dels interna hinder i Palestina, och dels hinder vid alla gränser ut från eller in i Palestina. I landet finns nu omkring 370 fasta vägspärrar – varav 170 bemannade med soldater. Därtill finns ett oräkneligt antal mobila checkpoints. Alla dessa checkpoints delar effektivt upp Västbanken i sju, och Gaza i

tre, separata regioner – små, lokala palestinska "bantustans". Att flytta varor mellan dem har blivit allt svårare. Detta har gjort att transportkostnaderna har rakat i höjden. ILO beräknar att transportkostnaden ökat med 82 procent, transportsträckan för gods har dubblerats och transporttiden tredubblats. Och en konsult som följde en specifik godstransport till Gaza uppger att den transporten blev hela tolv gånger dyrare, när alla kostnader för transporter, extra lagring, svinn och väntetid räknades in. Den palestinska exporten har föga överraskande blivit extremt lidande. UNCTAD uppger att exporten från landet

har minskat med hela 80 procent under de senaste åren. Det har i sin tur lett till att producenter har blivit beroende av den lokala marknaden för att sälja sina produkter.

Ökad fattigdom

I spåren av arbetslöshet och pressade arbetsvillkor har fattigdomen ökat kraftigt. Världsbanken uppskattar att 60 procent av befolkningen idag lever under fattigdomsgränsen (mindre än 2,1 US-dollar, ca 20 kronor, per person och dag), UNCTAD uppger att andelen är 63 procent. Antalet fattiga har på bara tre år tredubblats – från 650 000 till 1,9 miljoner människor. Regionalt är andelen fattiga ännu högre än det nationella genomsnittet – särskilt illa utsatta är Gaza-remsan och de delar av Västbanken som har skurits av på grund av muren. De fattiga har också blivit fattigare – från att före Intifadans start ha tvingats leva på i genomsnitt 1,47 US-dollar per dag och person, har summan idag sjunkit till 1,32 US-dollar per person och dag.

Försvårande omständigheter

- Det här har gjort att arbetet för facket har blivit svårare. Vi kan inte tala om facklig utbildning när folk kämpar för sin överlevnad, menar Abla Masrujih, som ansvarar för fackets kvinnoavdelning. Det har i sin tur också minskat fackets resurser radikalt, fortsätter hon.

- Under det första året av intifadan var vi helt borttappade. Sen fick vi anpassa oss. För att i någon mån försöka underlätta för alla nödlidande har facket ett program med omfattande stöd till behövande – mat- och sjukvårdshjälp delas ut till hundratusentals palestinier. Facket har också ett program med temporära arbeten

Abla Masrujih, PGFTU:s kvinnosektion.

för att folk inte ska behöva känna sig som tiggare. Programmen finansieras nästan uteslutande med medel från andra länder, framförallt andra arabstater.

Hårt drabbad industristad

Nabluş är en relativt sett industrialiserad del av Palestina, men företagen här har drabbats hårt av ockupationen. Omkring 1400 företag i staden beräknas ha förstörts – helt eller delvis – direkt av den israeliska militären. Nabluş är på det här området inget undantag. UNCTAD beräknar att den israeliska militären orsakat direkt förstörelse på kapital värd omkring 11 miljarder kronor – både inom offentlig och privat sektor. Handeln i staden drabbas av utgångsförbud, och av en minskad köpkraft. Turismen är helt kollapsad. Och alla inskränkningar av

rörelsefriheten gör det svårt att frakta varor mellan olika städer – både för import och för export. Handelskammaren i Nablus beräknar att enbart transportkostnaderna är 240 procent högre på grund av ockupationen än vad de annars hade varit. Svårigheterna till trots så finns det företag som går relativt bra i staden och facket har fått igenom vissa av sina krav i förhandlingarna med dessa.. Ett exempel på framgång är kollektivavtalet med Palestinian Telecom, som PGFTU betecknar som mycket bra. Det ger fasta löner och grundläggande rättigheter till arbetarna på företaget, något som därmed skiljer det från många andra avtal de tecknat.

Direkt repression

Som om inte ockupationen och det ekonomiska läget var nog har facket också mött direkt repression från den israeliska militären. Våren 2002 bombade den israeliska militären PGFTU:s högkvarter med F-16-stridsflygplan och Apache-helikoptrar. Det orsakade stor förstörelse, och ett flertal rum förstördes. Datorer och kontorsmaterial demolerades.

- Det kunde ha lett till en katastrof – ett av de konferensrum som förstördes hade använts bara en timme tidigare, säger

Abla. Mirakulöst nog dog ingen, utan de klarade sig undan med enbart sex sårade personer.

För närvarande sitter även en av PGFTU:s styrelsemedlemmar i fängelse. I två år har han väntat på att få komma till domstol. Om och när så kommer att ske vet man inte.

- De vill att vi ska vara rädda så att vi slutar kämpa för de palestinska arbetarnas rättigheter. Men det kommer vi självklart inte att göra, avslutar Sae'd.

En konfliktfylld historia

Palestina var under många hundra år en del av det Ottomanska riket. Detta ändrades i samband med det första världskriget, då Storbritannien tog över landet som en koloni. Vid den tiden var Palestina fortfarande en jordbruksekonomi. Den lilla tillverkningsindustri som fanns var huvudsakligen hantverksmässig. Någon arbetarrörelse att tala om fanns inte. Detta skulle egentligen inte förändras i någon högre grad förrän under mellankrigstiden. Den judiska invandringen till Palestina kom att öka från slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet. Många av de judiska arbetare som hade emigrerat från Europa och Ryssland bar med sig radikala – i många fall revolutionära – idéer för arbetarnas övertagande av makten över samhället. Facklig organisering kom att följa i deras spår.

Ambivalent inställning

Den judiska fackföreningen Histadrut (förkortning för HaHistadrut HaKlalit shel HaOvdim B'Eretz Yisrael) grundades 1920, under det brittiska mandatet, av representanter från en rad lokala organisationer. Histadrut hade redan från början en mycket ambivalent inställning till arabiska arbetare. Å ena sidan identifierade sig Histadrut redan från starten som en del av det sionistiska projektet. Å andra sidan såg många aktivister också behovet att organisera över etniska och religiösa gränser – inte minst för att andra organisationer annars skulle kunna värva araberna för en anti-sionistisk politik. Histadrut skapade därför

tidigt en särskild gren för arabiska arbetare – Palestine Labor League. Dess medlemmar fick dock aldrig samma rättigheter och inflytande som de judiska medlemmarna av Histadrut. Organisationens politik på andra områden – framförallt dess mycket aggressiva kampanjer för att förmå arbetsköpare att anställa judisk arbetskraft istället för arabisk – ledde också till att samarbetet med arabiska arbetare blev ansträngt.

Arabisk organisering

Åtskilliga arabiska arbetare såg denna utveckling relativt tidigt. Den första arabiska fackföreningen i Palestina, grundad 1925 i opposition till Histadruts sionistiska politik, hette Palestinian Arab Workers' Society. PAWS växte kraftigt under 1920- och 1930-talet, och hade lokala klubbar i en rad städer. Under den här tiden fanns det på många håll ett visst samarbete i samband med olika konflikter mellan de judiska och arabiska arbetarna. Så skulle det dock inte förbli. 1936, i samband med det arabiska upproret, utlystes en generalstrejk av PAWS och andra arabiska organisationer. Histadrut kom i hög grad att försöka utnyttja detta tillfälle att flytta fram sina positioner, genom att verka för att judiska arbetare skulle få ta över arbetarnas arbeten. Detta mycket välorganiserade och medvetna strejkbryteri – ett flagrant brott mot solidariteten arbetare emellan – ledde till en definitiv brytning mellan de olika fackföreningarna.

Stora omvälvningar

Histadrut kom, sedan staten Israel hade etablerats, att inta en mycket dominerande position i det israeliska samhällslivet. Organisationen utvecklades också till något mycket bredare än en fackförening; landets största företagsägare, bankverksamhet, socialförsäkringar, kooperativ, arbetsförmedling – det var mycket som kom att rymmas under organisationens paraply. Det gjorde dock att den fackliga verksamheten hamnade något på undantag. Organisationen kom under stora delar av efterkrigstiden att vägra allt samarbete med sina palestinska motparter, under förvärdningen att alla palestinska organisationer bara var frontorganisationer för terrorister. 1994 valdes en ny facklig ledning utifrån en plattform om att återgå till ett ökat fokus på den fackliga kampen. Mycket av den verksamhet som inte var direkt facklig avyttrades eller togs över av staten.

Katastrofen

I samband med det som palestinerna kallar al-nakba, "katastrofen", dvs i och med att Israel skapas 1948, tvingades många av den palestinska arbetarrörelsens ledare flytta till Västbanken och Gaza, och högkvarteret för fackföreningen flyttades till Nablus. Al-nakba kom dock att innebära en särskilt stor katastrof för den fackliga rörelsen, som i stort slocknade ut under många år. Tack vare kommunistpartiet fortlevde dock en viss organisering på arbetsplatserna. 1965 grundades det som idag heter Palestinian General Federation of Trade Unions (PGFTU). I samband med Israels ockupation av Västbanken och Gaza två år senare förbjöds dock all facklig

Jerusalem med Klippmoskén.

verksamhet. Förbudet upphävdes efter ett par år för Västbanken, för att där istället bytas ut mot ett licensieringssystem (där inga fackföreningar i praktiken accepterades). För Gaza fortlevde förbudet i praktiken fram till slutet av 1980-talet.

Fackföreningarna på framarsch

1973 röstar organisationens medlemmar för att PGFTU ska gå med i PLO, Palestine Liberation Organization. Det leder också till ett tillskott till organisationens resurser, och en kraftig tillströmning av medlemmar sker under 1970-talet. Vid den här tiden – och under hela 1980-talet – lider det palestinska facket av omfattande inre fraktionism och maktkamper mellan olika konkurrerande fackliga grenar. På många orter finns det ofta flera fackföreningar, av olika politisk färg, för en och samma yrkesgrupp. Under den första intifadan kommer den fackliga rörelsen att spela en viktig roll genom sin förmåga att mobilisera stora massor av den palestinska arbetarklassen. 1994 enas facken i Gaza och på Västbanken om att gå samman i ett fack. Både Histadrut och PGFTU är numera medlemmar i den Fria Fackförenings-internationalen (FFI, eller som den förkortas på engelska, ICFTU).

Feministisk kamp

Det svårt att organisera palestinska kvinnor. Redan utan den israeliska ockupationen är politisk organisering av kvinnor ett komplicerat projekt på grund av landets starka patriarkala traditioner. Feministisk kamp stöter ofta på hårt motstånd:

- Åtskilliga män försöker få det till att det är kvinnans roll att lyda mannen. Om jag stärker en kvinna så blir hon mer självständig. Det minskar makten i mannens kungadöme, säger Samar Hawash från organisationen Palestinian Working Women Society for Development (PWWSD).

Feministiskt arbete har inte minst motarbetats av landets många religiösa grupper.

- De som arbetar under det islamistiska paraplyet avfärdar oss av ideologiska skäl. Till det kommer nu att ockupationen har gjort arbetet med att organisera kvinnor än svårare:

- De senaste tre åren har vi arbetat under ett konstant nödläge. Det är mycket svårt att tala om genderfrågor med en familj som just har fått sitt hus förstört.

Tomrum

Historiskt har det länge funnits ett tomrum, säger Samar; manligt dominerade fackföreningar organiserar i huvudsak män. Den palestinska fackföreningen PGFTU (deras motsvarighet till svenska LO) och dess kvinnosektion gör långt ifrån tillräckligt för kvinnorna, anser hon. Kvinnor utgör officiellt omkring 12-13 procent av den formella arbetskraften men de utgör bara omkring sju procent av fackets medlemskår.

- Att organisera arbetande kvinnor har varit

Samar Hawash, PWWSD.

av låg prioritet. Arbetande kvinnor känner ofta inte alls av några effekter av fackets verksamhet.

Ändå har många kvinnoorganisationer inte prioriterat de arbetande kvinnornas problem. Av den anledningen har PWWSD bestämt sig för att själva satsa på att organisera denna grupp kvinnor.

- Genom vår praxis ser vi att arbetande kvinnor exploateras mycket hårdare av arbetsgivarna än vad männen gör, och har många specifika problem, menar Samar. Kvinnor får nästan alltid lägre betalt än män. Ofta beror det på att de har färre alternativ att välja mellan – de är tvungna att acceptera den lön de kan få.

- Diskrimineringen rättfärdigas ofta med ekonomiska argument – att företagen inte har råd att betala mer till kvinnorna. Men det handlar egentligen om en intressekonflikt, menar Samar.

Arbetslösheten bland kvinnor är också mycket högre än bland män. Män föredrar ofta att rekrytera andra män, och kvinnor är ofta de första att förlora sitt arbete när personal sägs upp.

Mammaledighet

Den tidigare arbetsrättslagstiftningen i Palestina tog inte hänsyn till grundläggande kvinnliga rättigheter. Efter hårt arbete från olika feministiska organisationer har den nya lagstiftningen förbättrats på ett antal punkter. Exempelvis har kvinnor numera rätt till två och en halv månads mammaledighet efter att ha fött barn. De har under barnets första levnadsår också rätt till en timmes ledighet varje dag för att kunna amma barnet.

- Det stora problemet är att många av dessa rättigheter inte kan tillämpas i praktiken, menar Samar.

PWWSD försöker därför att utbilda kvinnor i deras lagstadgade rättigheter och stärka deras förmåga att delta i politiskt arbete. Organisationens arbete är också en viktig signal till många arbetsgivare om att någon bryr sig om kvinnornas situation, och försöker hjälpa och stödja dem, menar Samar.

Patriarkal struktur

Det är i Palestina traditionellt mannen som förväntas försörja familjen. På grund av den israeliska ockupationen har detta i viss mån kommit att förändras:

- Kvinnor bär i många hushåll det finansiella ansvaret eftersom ett stort antal män sitter fängslade, har dött eller dödats under intifadan, säger hon.

Organisationen driver därför ett experimentprojekt i Ramallah som går ut på att hjälpa hemarbetande kvinnor att få

avsättning för de textilieprodukter de tillverkar. I samma stad driver de även en restaurang av och med kvinnor, samt ett projekt för att laga och sälja återanvända kläder.

- Vi försöker att utgöra en bro mellan arbetslösa kvinnor och olika sektorer av arbetsmarknaden.

Informella sektorn

- Den informella sektorn är ett av våra stora problem, fortsätter Samar. Arbetarna där är berövade alla former av rättigheter. De har ingenting.

Flyktinglägret Balata, Nablus.

Hur många arbetare det rör sig om vet ingen i dagsläget eftersom den officiella statistiken inte är tillförlitlig. Kvinnor som arbetar inom familjens jordbruk eller i andra familjeföretag räknas exempelvis ofta inte in i den formella arbetskraften – männen däremot kan ofta betraktas som egna småföretagare.

- I byar på landet kan en man sitta på café en hel dag utan att arbeta, medan kvinnan sliter hemma på gården utan att det senare räknas som arbete i den officiella statistiken. Det är svårt att åtgärda detta på ett lokalt plan, tror Samar, och efterlyser en nationell

I brist på barnpassning får barnen leka själva.

strategi för att ta itu med frågan.

En annan av de stora frågorna PWWSD tänker försöka ta itu med framöver är frågan om det sociala stöd som krävs för att kvinnor ska kunna konkurrera med männen på arbetsmarknaden på mer lika villkor. Här är barnpassning en av de riktigt avgörande frågorna, något som Samar tror skulle kunna lösas genom att arbetsgivarna tog ett större ansvar för att tillhandahålla någon form av barnpassning till sina arbetare.

Bred verksamhet

Palestinian Working Women Society for Development är en icke-statlig organisation (NGO), som har sitt ursprung som en kvinnokommitté inom det palestinska kommunistpartiet. För tio år sedan ansåg många dock att det vore bäst att bryta sig

fria från partiet och arbeta utanför dess ramverk. Idag får organisationen stöd framförallt från olika organisationer i andra länder.

Utöver arbetet med att organisera kvinnliga arbetare driver de också ett antal andra program. De handlar om rådgivning och information till kvinnor som behöver hjälp i olika sociala frågor, som våld mot kvinnor, tidigt giftermål och liknande. - Våld mot kvinnor reflekterar ofta våldet i samhället, menar Samar. Organisationen driver också en "öppen linje" för kvinnor som inte vågar möta en rådgivare personligen. Vidare erbjuder de utbildning av kvinnor för att de ska kunna och våga delta i det politiska beslutsfattandet. De har även ett internet-café för kvinnor, publicerar en egen tidning och är aktiva i media och med lobbying i en rad politiska frågor.

Qalqilya - utsatt läge

Qalqilya är en stad med drygt 40 000 invånare. Den ligger vid den "gröna linjen", det vill säga på gränsen till Israel, enligt 1948 års gränsdragning. Närheten dit, och det faktum att genomsnittliga löner i Israel ofta är nästan de dubbla mot Västbankens, för samma sorts arbete, har gjort att många arbetare tidigare sökte sig över den "gröna linjen" för att få jobb. Innan intifadan bröt ut var därför omkring fyra av fem av stadens arbetare anställda i Israel. Nu har läget dock förändrats. Vi träffar Omar Najjar från PGFTU:s gren i distriktet. Det är en mycket nedslagen man vi pratar med:

Omar Najjar, PGFTU i Qalqilya.

- Belägringen och inneslutningen av Qalqilya har gjort det omöjligt för arbetare att fortsätta på sina jobb i Israel, säger han. Innan intifadan startade var det någonstans mellan 130 000 och 200 000 palestinska arbetare från Västbanken och Gaza som arbetade inne i Israel. På grund av konflikten har reglerna dock

skärps markant – numera är det enbart omkring 30 000 arbetstillstånd som utfärdas varje år, och i praktiken har bara hälften av dem kunnat utnyttjas. Är du ogift, man och under 35 år så har du i dagsläget inga chanser att få tillstånd att arbeta i Israel, uppger ILO. Och även om du har ett arbetstillstånd är det inte alls säkert att du i praktiken verkligen får passera gränsen för att ta dig till jobbet.

Omringad av apartheidmuren

Att den israeliska apartheidmuren har byggts för att avskilja Västbanken från Israel har drabbat Qalqilya mycket hårt. Staden är numera nästan helt inringad av den åtta meter höga muren, av elstängsel och av taggtråd. Enbart en mindre öppning finns, där en israeliskt kontrollerad checkpoint avgör vem eller vad som tar sig in eller ut ur staden. Vid Qalqilyas checkpoint (liksom vid sju av de andra större städerna i Palestina) har militären också infört ett särskilt system – kallat "back-to-back" – som går ut på att alla varutransporter måste lastas om vid checkpointen. Lokala lastbilar får sedan transportera godset vidare på andra sidan checkpointen, om och när godset väl har kommit igenom. Det både fördröjer och fördyrar transporterna.

Konkursmässig stad

En lång rad av stadens egna fabriker har tvingats i konkurs eftersom de inte kunnat föra ut sina produkter. En större fabrik för tillverkning av spik, ett flertal av stadens tegelbruk, ett cementbruk, stadens samtliga fem stenhuggningsanläggningar

och ett otal mindre hantverkare och småfabriker – alla har de tvingats stänga. Ett antal andra fabriker – till exempel en större färgfabrik och stadens tre aluminiumfabriker – har radikalt minskat sin bemanning.

- Israels regering vill på det här sättet sätta tryck på oss palestinier, menar Najjar. De vill få oss att lämna Qalqilya. Många företag i Qalqilya bedrev förr också handel med israeler, men även det har förändrats. Det syns tydligt när vi går genom staden. På ett par gator i den absoluta stadskärnan har affärerna öppett, och kommersen pågår. Men så fort vi rör oss bortom centrum – och särskilt när vi vandrar i riktningen mot den "gröna linjen" och Muren – så är gatorna öde. Längs det som förut var en av stadens absolut mest livaktiga affärgator Galqilya – dit mängder israeler tidigare kom för att storhandla – finns nu inte en enda affär öppen. Det är som en spökstad vi vandrar igenom. Bara några barn leker på den numera öde gatan.

Utbredd fattigdom

Idag är arbetslösheten i staden nära 70 procent, och fattigdomsnivån har exploderat i regionen. En genomsnittlig familj om fem till sju personer tvingas idag leva på mindre än 20 kronor om dagen.

- De flesta arbetare har inga pengar, säger Najjar. De kan inte betala vanliga räkningar för vatten, el eller skolgång för barnen. Ännu värre blir det om någon i familjen blir sjuk och behöver läkarvård. Då bör man dessutom komma ihåg att mycket av den palestinska fattigdomen inte syns särskilt tydligt. Världsbanken påpekar själv i sin utvärdering av det ekonomiska läget hur markant den synliga

Gröna linjen vid Qalqilya.

situationen i Palestina skiljer sig från fattigdomssituationen i länder som Bangladesh eller Etiopien. Vad som på ytan kan se ut som ett välmående palestinskt hushåll kan vara föga mer än en potemkin-kuliss – många familjers ekonomier har helt urholkats bakom fasaden.

Svårt att engagera

- Det är svårt att övertyga arbetarna att gå med i facket. De tänker främst på att få hjälp – att be dem betala en avgift till facket är då svårt. Att sedan försöka bedriva en facklig kamp för medlemmarna är ännu svårare:

- Arbetarna ber oss ofta att inte blanda oss i och förhandla om lönerna, eftersom de behöver jobbet. Grundläggande, lagstiftade rättigheter respekteras på en del av de större arbetsplatserna, men inte på de mindre. Eftersom det ofta är de stora företagen, de som tidigare producerade för export eller åtminstone landet i sin helhet, som har drabbats av krisen har ekonomin blivit allt mer beroende av de små företagen.

- När vi säger att vi kräver att exempelvis

En av artikelförfattarna vid muren i Qalqilya.

semesterlagen eller minimilönen efterlevs så kan arbetarna direkt få gå, och någon annan anställs istället.

Hårt tryck

- Trycket på oss är mycket hårt. Folk är ofta arga på oss, eftersom de tror att vi inte gör vårt bästa. Facket kan ge viss hjälp, men det räcker inte, fortsätter Najjar. I dagsläget har facket fått en del hjälp från ett par av de arabiska grannländerna. Men mer stöd behövs:
- Pengar, mat, kläder – vad som helst hjälper i den här situationen, vädjar han. Det är dock ingen långsiktig lösning att ge bidrag till arbetarna, det kan på sin höjd vara en temporär nödhjälp.
- Den enda lösningen är att arbetarna kan

få gå tillbaka till sina jobb i Israel, säger Najjar.

En tragisk paradox i sammanhanget är att många palestinska byggarbetare har anställts för att uppföra apartheidmuren som omgärdar staden. Men nöden är stor, och Israel betalar extremt mycket till arbetarna som accepterar jobbet - enligt somliga uppgifter så mycket som 2 000 kronor om dagen, omkring 20 gånger en genomsnittlig palestiniers inkomst. Utblottade palestinier bygger således sitt eget fängesle.

Apartheid – inte Histadruts problem

En helt annan bild får man på andra sidan muren. Vi träffar Daniel Ben Shitrit, som är ordförande för Jerusalem-distriktet av Histadrut, Israels dominerande fackförening. Trots att han dagen innan godkänt ämnet för intervjun på telefon vill han, när vi väl träffar honom, egentligen inte tala om fackets syn på konflikten – enbart om direkt fackliga frågor. Till slut accepterar han dock att tala om konfliktens inverkan på den fackliga verksamheten:

- Det stora problemet är terrorn, säger han. Folk är rädda för att gå ut.

Daniel Ben Shitrit, Histadrut i Jerusalem.

Ekonomiskt skulle det vara bra om vi löser det.

Turistindustrin har fått det allt svårare, vilket gjort att flera stora hotell har fått stänga. Enbart i Jerusalem betyder det sex tusen arbetslösa inom hotell- och restaurangbranschen. Till det kommer att

tolv tusen små företag har fått stänga, med ett stort antal arbetslösa som följd.

Judar och araber

Ungefär en tredjedel av arbetskraften i regionen är medlemmar av Histadrut. I distriktet organiseras både arbetare inom själva Jerusalem, och i en hel del närliggande bosättningar. Men, skyndar sig Ben Shitrit att tillägga, Histadrut gör ingen åtskillnad mellan arabiska och judiska arbetare – alla är lika välkomna att vara med i Histadrut:

- Hos oss har du samma rättigheter vare sig du är arab eller jude, säger Ben Shitrit. Enligt Histadruts egna uppgifter utgörs deras medlemskår till tre fjärdedelar av judar, och en fjärdedel araber. Faktum är dock att det bara är israeliska medborgare som får vara med i Histadrut, vilket i praktiken utesluter nästan hela den palestinska befolkningen. Detta är något som Ben Shitrit väljer att inte nämna för oss. Och, erkänner Ben Shitrit något senare, arbetare på Västbanken är det svårt att företräda i den mån de skulle vilja vara medlemmar:

- Våra ombud är rädda för att resa till Västbanken på grund av terrorn, så vi kan inte hjälpa medlemmar där.

Inte vårt problem

Att antalet arbetstillstånd har minskat tillstår Ben Shitrit utan omsvep. Men det är inte allt:

- Regeringen vill inte ge palestinska arbetare samma rättigheter som israeliska, säger Ben Shitrit. De vill inte att de palestinska arbetarna har någon

Muren är bara en del av Israels apartheidsystem.

juridisk koppling till de israeliska. Av den anledningen har ett särskilt system utvecklats där arbetarna inte får sin lön direkt av arbetsgivaren. Istället betalar arbetsgivaren in deras lön till militären, som i sin tur för över pengarna till den palestinska myndigheten – varifrån arbetarna får ut sin lön. Men när vi undrar hur Histadrut tacklar en så uppenbar form av diskriminering, svarar Ben Shitrit enbart:

- It's not my business. Det är inte mitt **problem**

Tidigare betalade nämligen den palestinska myndigheten medlemsavgifterna för att Histadrut skulle

företräda den här gruppen arbetare. Det gör de inte längre, förklarar han kort. Något samarbete med palestinska PGFTU (Palestine General Federation of Trade Union) för att tillsammans hjälpa dessa och andra palestinska arbetare, har de inte heller:

- Vi hade ett samarbete förut, men sedan Intifadan startade har vi inte det längre. Numera är det inte tillåtet, förklarar Ben Shitrit. När vi försöker få klarhet i vem som inte tillåter dem att samarbeta undviker Ben Shitrit bara frågan, och börjar prata om annat. De här motsättningarna är dock inte nya – läs mer om det i historiken på sidan 6-7.

Slavhandel krossar den palestinska arbetskraften

När det israeliska facket Histadrut påstår att de ger samma rättigheter och stöd till både palestinska och israeliska arbetare är alla inte beredda att hålla med.

Tvärtom, menar organisationen Workers Advice Center (WAC), en liten och radikal fackförening som kämpar för palestinska arbetares rättigheter i Israel. I samband med att facket genomförde sin omstrukturering i mitten av 1990-talet kom fackföreningstopparna att i allt högre grad förlita sig på en liten maktbas bland mer privilegierade grupper av israeliska arbetare. De struntade därmed nästan helt i det stora flertalet medlemmar, de som verkligen var i behov av hjälp. Histadrut har därtill helt blundat för både palestinska arbetares och gästarbetares villkor – de har i praktiken inte intresserat sig för att försöka organisera dessa grupper, menar de. Det är av den anledningen som WAC har funnit sin nisch:

- Den arabiska arbetarklassen har ett akut behov av att organisera sig och försvara sina rättigheter, menar Asma Agbariah, som är ansvarig för WAC:s juridiska rådgivning, och driver deras Jerusalem-kontor.

Ingen riktig fredsprocess

Behovet har blivit än mer akut i spåren av Oslo-avtalet (fredsavtalet mellan Israels regering och PLO, från 1993). I grunden var det aldrig frågan om en sann fredsprocess, menar WAC, utan främst ett sätt att genomdriva globaliseringens imperativ i regionen.

- Med start 1995 blev hundratusentals

arbetare – både arabiska arbetare från Israel och palestinier från de ockuperade områdena – arbetslösa. Istället för att anställa dem gav den israeliska regeringen tillstånd till de israeliska företagen att importera utländska arbetare, säger Asma.

Arbetslösheten och fattigdomen som följde i dess spår spädde på oroligheterna och var en starkt bidragande orsak till att fredsprocessen gick i stöpet. När den andra intifadan sedan bröt ut förvärrades läget än mer, framförallt för palestinska arbetare från de ockuperade områdena. Mängder av textilfabriker – de absolut viktigaste arbetsköparna för kvinnliga arbetare – flyttade samtidigt till Jordanien, Egypten eller Asien.

- Detta blev effekten av Oslo-avtalet för den palestinska arbetarklassen, förklarar Asma. Palestinier från Västbanken och Gaza kunde inte få tillstånd att arbeta i Israel längre. Vem behövde dem nu?

Bunden till en arbetsköpare

Situationen för gästarbetarna är även den alarmerande. Den israeliska lagen binder dem till en enskild arbetsköpare – något som registreras i deras pass, och som de inte själva kan ändra på. För att de ska få jobben krävs det ofta mutor, något som gör att arbetarna blir tvungna att ta lån redan från början. Det här försätter dem i en situation där de har små möjligheter att förhandla sig till bättre villkor – och lönerna pressas därmed ned till extremt låga nivåer.

- Importen av oorganiserad arbetskraft har lett till exploatering, förslavande och

Bygget av muren pågår rakt genom samhället Abu Dis, utanför Jerusalem.

sedermera också deporteringar. Men inte bara det – det krossar också den lokala arbetskraften. Många studier har visat att det är svagare, mindre organiserade sektorer av arbetskraften som drabbas hårdast, skriver WAC i en analys av läget.

Svag förhandlingsposition

Nöden bland de palestinska arbetarna blev som störst inom jordbruks- och byggnadssektorn. Det är också inom den senare sektorn som WAC har koncentrerat mycket av sitt arbete, inte minst eftersom det är en mycket viktig sektor för den palestinska arbetskraften i Israel (nästan hälften av dem beräknas arbeta i byggsvängen).

- Människor som är arbetslösa har en svag förhandlingsposition. På senare tid har vi dock försökt utnyttja ett unikt tillfälle att få arabiska arbetare tillbaka i arbete.

Vi har drivit en kampanj vid namn "A job to win", vars mål är att få byggarbetsplatser att åter anställa lokal arbetskraft, säger Asma.

Kamp har gett framsteg

Kampanjen handlar till stor del om att sätta press på byggföretagen genom att utnyttja arbetsrättslig lagstiftning, mediala kampanjer, demonstrationer och liknande aktioner. Resultatet har än så länge varit positivt - femton ledande företag har återigen börjat acceptera arabiska arbetare på sina byggarbetsplatser. Ändå återstår mycket att göra – byggbranschens branschorganisation Association of Contractors and Builders in Israel (ACBI) fortsätter än idag att bedriva påtryckningar för ökad arbetskraftsinvandring.

Ett hopp om fred

Israels ockupation av Palestina har överlag försvårat möjligheterna för fackligt arbete, men det finns åtminstone några ljuspunkter.

- Det är idag enklare än förut att organisera arbetarna, menar Shaheer Sae'd. Arbetarna kommer numera till oss och vill ha hjälp.

Det har gjort att medlemskapet har vuxit kraftigt under senare år. Idag har facket omkring 260 000 medlemmar, vilket är drygt 30 procent av den formella arbetskraften.

Fred vill vi ha

På en punkt verkar de allra flesta vi pratar med rörande eniga: fred. Daniel Ben Shitrit säger sig exempelvis hoppas på just detta:

- Fred, att kunna leva tillsammans och en ny framtid för våra barn.

Ben Shitrit avböjer dock att svara på hur han skulle vilja nå en lösning på konflikten, det är en fråga för Histadrut centralt – inte för honom som regional ordförande. Den israeliska regeringen verkar i alla fall inte vara problemet, enligt Ben Shitrits syn. När vi frågar honom hur han ser på den internationella kampanjen för att bojkotta israeliska produkter säger han först att han inte vill svara på frågan. Hans kollega, som sitter med för att hjälpa till med tolkning i vissa fall, utbrister istället:

- Bojkotten? Nazisterna gjorde precis samma sak. Nu är det européerna som har tagit över den rollen.

Och medan kollegan säger detta, nickar Ben Shitrit medhåll.

Hoppet lever

På den palestinska sidan lever fortfarande hoppet om ett slut på ockupationen. De

palestinier vi intervjuar har dock föga förhoppningar om att den israeliska regeringen verkligen vill ha fred.

- Den israeliska regeringen har inte plats för fred på sin dagordning, menar exempelvis Sae'd.

Och så länge som Israel inte tillåter palestinska arbetare att gå tillbaka till sina jobb så stöder det palestinska facket bestraffningar av Israel i form av exempelvis internationella bojkotter av landets produkter, menar han.

- Vi vill ha ett slut på ockupationen och den kollektiva bestraffningen av palestinska arbetare, säger Sae'd. Vårt hopp är att få leva i välfärd i vårt eget land.

En av de få som sjuder av energi är Samar Hawash, från PWWSD. Det är viktigt, menar hon, att fortsätta det feministiska arbetet trots att den israeliska ockupationen hela tiden försvårar det arbetet. Men i slutändan är en rättvis fred – i form av ett slut på ockupationen – det enda hållbara:

- I alla tider har folk gjort uppror. Nu finns en ny generation som aldrig kommer att acceptera ockupationen.

Kampen fortsätter

Men kampen för drägliga arbetsförhållanden vinnas inte genom en separat stat för palestinier, utan kan bara bedrivas om arbetare solidariserar sig över nationella, religiösa och etniska gränser, menar WAC. Av den anledningen arbetar de i nära samarbete med en annan organisation som organiserar landets gästarbetare:

- Jag vet att vi som palestinier inte kan vinna våra rättigheter på egen hand, säger Asma. Den här kampen är universell och klassbaserad.

Mer info:

(c) författarna, 2004. Fri kopiering för pro-palestinsk kamp, men meddela gärna författarna om så sker.

Samtliga foton: Klas Rönnbäck

Intervjuerna genomfördes i samband med en vistelse i Palestina, där författarna verkade i organisationen ISM, International Solidarity Movement. Du kan läsa mer om organisationen på hemsidan nedan.

Författarna kan kontaktas på klas.roennbaeck@home.se respektive annasehlin@home.se.

Impopulärt murbygge.

Länkar:

1. **Palestine General Federation of Trade Union, PGFTU:** <http://www.pgftu.org/>
2. **Workers Advice Center:** <http://www.workersadvicecenter.org/>
3. **Histadrut:** <http://www.histadrut.org/>
4. **Palestine Working Women Society:** <http://www.pal-pwwsd.org/first.html>
5. **Palestine Monitor:** <http://www.palestinemonitor.org/>
6. **Intifada Online:** verkar vara nere för tillfället men annars <http://www.intifadaonline.com/>
7. **Stop the Wall:** <http://www.stophewall.org/>
8. **ISM-Sweden:** <http://www.ism-sweden.org/>
9. **Alternative Information Center:** <http://www.alternativenews.org/>
10. **Palestinagrupperna:** <http://www.palestinagrupperna.a.se/>

Källor (utöver intervjuer):

- Bernstein, Deborah (2000): *Constructing boundaries. Jewish and arab workers in mandatory Palestine*, State University of New York Press.
- Albany, Hilterman, Joost (1991): *Behind the intifada. Labor and women's movements in the occupied territories*, Princeton University press, Princeton.
- ILO (2003): *The situation of workers of the occupied arab territories*. ILO, Geneva.
- Lockman, Zachary (1996): *Comrades and enemies. Arab and jewish workers in Palestine, 1906-1948*, University of California Press, Berkeley.
- Quataert, Donald (1996): "The social history of labor in the Ottoman empire: 1800-1914" i Ellis Goldberg (red), *The social history of labor in the Middle East*, Westview press, Boulder.
- Shalev, Michael (1996): "The labor movement in Israel: Ideology and political economy" i Ellis Goldberg (red), *The social history of labor in the Middle East*, Westview press, Boulder.
- UNCTAD (2003): *Report on UNCTAD's assistance to the palestinian people*, UNCTAD, Geneva, TD/B/50/4.
- World Bank (2003): *Twenty-seven months – Intifada, closures and palestinian economic crisis – An assessment*, World Bank, West Bank and Gaza Office, Jerusalem.

Den palestinska ekonomin är i spillror efter Israels återockupation av landet under den senaste intifadan. I mer än 30 år har Palestina levt under israeliskt förtryck, något som drabbat både facklig och feministisk kamp hårt. Trots det fortsätter kampen. Situationen blir dock allt mer ohållbar, inte minst på grund av Israels pågående arbete för att helt isolera Palestina genom bygget av apartheidmuren runt och genom hela landet. Den här rapporten försöker skildra palestinsk facklig kamp ur fackets eget perspektiv.

